

УДК 37.013.42

**ПІДВИШЕННЯ РІВНЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ
ШЛЯХОМ РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

*Манькусь І.В., Сургова С.Ю.,
Миколаївський політехнічний інститут*

Розглядаються теоретичні аспекти підготовки студентів політехнічного ВНЗ. Аналізується проблема формування готовності до превентивної діяльності в різних формах студентського самоврядування.

Ключові слова: превентивна діяльність, превентивне виховання, метод рівний-рівному, студентське самоврядування.

Постановка проблеми. Сьогодні ми говоримо про демократизацію суспільства і освіти, а демократія не можлива без громадян, які живуть та діють на основі її принципів. Т. Джефферсон в «Декларації незалежності» зазначив, що здатність до самоврядування в суспільстві не є природженою. Це результат звички та довготривалої підготовки [1].

Цей вислів автора актуальний для українського суспільства, а також і українського вищого навчального закладу. Демократизація суспільства без соціальної активності, громадянської позиції його членів не може бути повною, оскільки в людей укорінюється байдужість до всього, що відбувається в країні, і вони перетворюються на слухняних виконавців владних структур. А це завдає шкоди і демократії, і самій особистості. Тільки соціально активна людина здатна приймати свідомі рішення та відповідати за них. Соціальна активність загалом стимулює громадянську активність, робить кожного громадянина діяльним учасником подій, що відбуваються в країні.

Сьогодні проблема полягає в тому, щоб навчати демократії, формувати демократичні принципи й засади, розвивати соціальну активність молоді (тобто готовність майбутніх фахівців орієнтуватися у світі, самостійно вибирати свій життєвий шлях). Виникла об'єктивна потреба саме в стінах навчальних закладів формувати в молоді ті якості, які потім у дорослому житті допоможуть їм стати гідними громадянами демократичної України. Таку можливість дає організація студентського самоврядування. Вироблення у кожному навчальному закладі своєї моделі студентського самоврядування – одна з важливих умов ефективності процесу формування соціально активної молоді. Саме актуальність проблеми, її недостатнє висвітлення у науковій літературі, а також потреба суспільства у підвищенні рівня соціальної активності молоді визначили тему нашого дослідження – «Підвищення рівня соціальної активності молоді шляхом розвитку студентського самоврядування».

Об'єкт дослідження: навчально-виховний процес ВНЗ.

Предмет дослідження: технологія формування соціальної активності студентів у процесі розвитку різних форм студентського самоврядування.

Мета дослідження: теоритично обґрунтувати технологію формування соціальної активності студентів ВНЗ.

Відповідно до мети визначено такі завдання дослідження:

1. Дослідити стан проблеми у педагогічної теорії та виховної практики
2. Розробити та експериментально перевірити технологію формування соціальної активності молоді у різних формах студентського самоврядування.

Ступінь наукової розробки проблеми. Проблема соціальної активності особистості у своєму становленні і розвитку пройшла довгий і складний шлях. Психолого-педагогічна думка розвиває ідеї формування соціально активної особистості, що знайшли відображення в працях Я. А. Коменського, Ж. Ж. Руссо, П. Наторпа, А. В. Луначарського, П. П. Блонського, С. Т. Шатського, В. Н. Щульгіна та ін. До теперешнього часу в науці накопичений педагогічний матеріал, що дозволяє характеризувати соціальну активність як властивість і стан діяльності (М. А. Нугаєв), як міру участі особистості в соціальній творчості (Е.А. Ануфрієв), як готовність до дії (Д. Ц. Бенівські); як прояв сутнісних властивостей особистості в громадському житті (Н. С. Мансуров). В останні десятиліття з'явилися роботи, що розкривають такі аспекти формування соціальної активності, як розвиток структурних компонентів особистості, представляють рівень соціальної діяльності, поведінки і спілкування (О. С. Газман); стимулювання соціальної активності (В. В. Зінченко, Л. А. Герасімова, Т. І. Льовкіна); використання ділових ігор як практико орієнтованих засобів розвитку соціально-активної особистості (В. М. Ефімов, В. Ф. Комаров, А. С. Прутченков і ін.) Результати аналізу дозволяють зробити висновок, що соціальна активність є комплексним поняттям, яке може бути представлене, з одного боку, як якість, властива людині, а з іншого, як внутрішньо обумовлена міра участі людини в житті суспільства, корисна для суспільства діяльність, яка веде до конкретних змін в умовах життя суспільства і суспільних відносинах.

Основний матеріал. У нашому дослідженні підвищення рівня соціальної активності студентів забезпечувала організація студентського самоврядування.

Створення у нашому навчальному закладі його моделі – було важливою умовою ефективності процесу виховання. Продуктивною формою превентивного виховання нашої студентської молоді, яка забезпечувала набуття нею життєвого досвіду, що ґрунтується на правомірній поведінці стали молодіжні об'єднання самоврядування.

Успішне вирішення цієї проблеми потребувало ґрунтовного осмислення сутності студентського самоврядування, його структури, функцій, які воно виконує в життєдіяльності вищого навчального закладу, динаміки його розвитку.

Все це зумовило необхідність пошуку принципово нових підходів до проблеми превентивної діяльності в умовах студентського самоврядування в Миколаївському політехнічному інституті. Як свідчить наш досвід роботи, ефективною формою превентивного виховання студентської молоді, яка забезпечує набуття нею життєвого досвіду і яка ґрунтується на правомірній поведінці, є студентські об'єднання, зокрема клуби для студентів, студентські Ради самоврядування, Рада старост. У 2003 році на базі навчально-науково-виробничого комплексу «Миколаївська політехніка» було затверджено Положення про студентську раду, яке включало основні напрями діяльності студентського самоврядування. Згідно положенню: студентська рада «Миколаївської Політехніки» – це форма організації діяльності студентів та аспірантів, що сприяє максимальному виявленню і реалізації творчих здібностей особистості, формуванню її моральних якостей, відповідальності за результатами своєї життєдіяльності. Рада формує у студентської молоді навички майбутніх організаторів та керівників, сприяє залученню молоді в процес управління навчальним закладом. Діяльність Студентської ради спрямовується на удосконалення навчально-виховного процесу, підвищення якості навчання, виховання духовності і культури студентів, зростання у студентської молоді соціальної активності та відповідальності.

Як засвідчив експеримент, перебування студента в молодіжному громадському об'єднанні, набуття ним різноманітного досвіду, способів діяльності та статусу повноправного члена організації стало ефективним і дієвим інструментом його духовного становлення як члена суспільства, готовність майбутнього фахівця виконувати соціальні ролі.

Прийшовши до організації, студент не лише усвідомлював себе як лідера, а й декларував своє бажання взяти на себе більшу відповідальність за свій навчальний заклад та однолітків.

Кінцевий результат передбачав таку модель лідера, котра передбачає досягнення ним відповідного рівня соціальної зрілості, лідерських умінь і навичок, практичної готовності до професійних дій на користь суспільства, що готує його до превентивної діяльності у своєму майбутньому житті.

У нашому дослідженні студентське самоврядування стало самостійним соціальним інститутом, який забезпечує громадянське становлення юної особистості, включаючи її в суспільно корисні справи і формуючи активну життєву позицію, задовольняючи її інтереси і сприяючи подальшому розвитку.

Як показала наша експериментальна робота, студентські об'єднання (Рада студентського самоврядування, Рада старост, Рада студентів) відіграють значну роль в процесі духовного становлення особистості, засвоєння нею соціальних нормативів поведінки, підвищення рівня готовності до превентивної діяльності.

Вони сприяють тому, що абстрактна можливість набуття певного соціального статусу, функцій, якостей переходить в реальну суспільно корисну діяльність студента в умовах педагогічно організованого середовища. Технології таких об'єднань та клубів можуть бути

різноманітними: зустрічі з цікавими людьми, вікторини, демонстрування кінофільмів на правову тематику, обговорення журнальних і газетних статей, розв'язання спеціальних задач і обговорення життєвих ситуацій, відвідування правоохоронних органів.

Організація громадської діяльності в рамках студентського самоврядування, її постійна спрямованість на вирішення найактуальніших завдань активізують знання студентів у напрямі покращання їх майбутньої професійної діяльності. До цього ми відносимо вміння аналізувати сучасні події та процеси державотворення, вироблення особистої точки зору та переконання у необхідності побудови правової держави, дотримання принципів верховенства права; аргументовано, логічно, толерантно вести дискусію, спираючись на одержані знання в процесі вивчення наук та особистий життєвий досвід, розвиток пізнавальної діяльності.

На нашу думку, у ході спільної діяльності між студентами відбувається обмін індивідуальними особливостями, розширюється спектр особистісних можливостей, розвивається вміння особистості співвідносити свою мету й дію з метою і діями інших, здатність мобілізувати свої зусилля не лише в бажаному, а й у потрібному напрямку.

На це орієнтує метод освіти «рівний-рівному». Його концептуальна основа – це сприяння розумінню студентської молоді через просвітницьку роботу переваг здорового способу життя, стимулювання до самостійного і усвідомленого вибору життєвої позиції, визначення шляхів позитивної соціалізації молоді, здобуття знань, умінь і навичок здорового способу життя та відмова від негативної поведінки [2]. У час, коли знизився інтерес до здорового способу життя, а знання, поширювані дорослими, залишалися лише гаслами, новий підхід до забезпечення превентивних знань за допомоги самою молоддю став рятувальним. Метод освіти «рівний-рівному» ми застосовували у нашому дослідженні у вихованні студентської молоді через колектив, у різних формах самоврядування (радах, клубах).

Набутий нами досвід дає підстави стверджувати, що цей метод освіти вже має певні надбання в системі вітчизняної освіти, що сприяє розумінню молоддю через просвітницьку роботу, інтерактивні технології переваги відповідального поведіння, формуванню здорового способу життя, стимулюванню до самостійного й усвідомленого вибору життєвої позиції, визначенню шляхів позитивної соціалізації молоді й відмови від негативного поведіння. Згідно Концепції освіти «Рівний-Рівному» щодо здорового способу життя серед молоді України, головну участь у поширенні знань бере сама молодь. На нашу думку, активна участь молоді в виховному і просвітницькому процесі означає новий етап реформування всієї системи національної освіти і превентивної діяльності [3]. Одним з напрямків впровадження методу «рівний-рівному» є діяльність студентського самоврядування.

Студентське самоврядування сприяє створенню таких умов, в яких виникає природна необхідність приймати рішення самими студентами. Навички приймати самостійні рішення розвивають внутрішню потребу

моральної поведінки без примусу зовні. Оцінка поведінки на основі аналізу мотивів, що вплинули на рішення діяти так чи інакше, стимулює молодь до обдуманих дій. Здатність розмірковувати, перш ніж діяти, спонукає студента до самоаналізу і, природно, до самовиховання і є тією необхідною роботою особистості над собою, яка створює міцне підґрунтя для усвідомленої моральної поведінки за життєвих обставин.

Основним завданням комплексу «Миколаївська політехніка» є створення умов для формування та виявлення сталої, безпечної та відповідальної поведінки студентів на основі сформованості превентивного світогляду, імунітету, здатності спротиву до негативних впливів соціального середовища, формування правової свідомості. З метою створення сприятливих умов для успішного виконання основних завдань, що стоять перед комплексом, а також з ціллю підвищення рівня соціальної зрілості студентів, за підтримки ініціативи Ради студентських асоціацій та адміністрації МПІ нами були впроваджені щорічні огляди-конкурси: «Кращий студент групи» та «Краща академічна група».

Критерії та методика підведення підсумків оглядів-конкурсів визначаються студентськими колективами і затверджуються адміністрацією комплексу. Прізвища студентів і назви груп, що стали переможцями конкурсів, заносяться до золотих сторінок «Почесної книги» МПІ.

На нашу думку, важливим і доволі поширеним чинником, який суттєво впливає на розвиток молодого покоління, є проблема вибору між двома моделями життя: пасивного (коли за людину хтось робить вибір і приймає рішення, коли вона діє під впливом зовнішніх обставин) і активного (людина сама свідомо вирішує, як їй жити і діяти).

Вибравши першу модель життя, студенти залишаються пасивними споживачами суспільних благ, не здійснюючи для цього над собою будь-яких зусиль. Апатія, байдужість дедалі більше стають їх звичним станом. У студентській молоді не культивується позиція, за якої вона є господарем власних дій. В результаті цього у неї формується переконання, що відповідальність несуть інші люди.

Байдужість студентської молоді до суспільних справ – це не лише великі втрати для суспільства загалом, а й для кожної особи, бо така ситуація позбавляє її повноти життя, обмежує можливості особистісного зростання й самореалізації.

Виходячи з того, що сучасному суспільству потрібні енергійні, ініціативні працівники, яким властиві якості лідера, здатність організувати соціально корисну діяльність, досягти життєвого успіху, сьогодні основна роль у розвитку економіки, науки, техніки, бізнесу, соціальної сфери належить тим, хто здатний управляти виробництвом, успішно займатися підприємницькою діяльністю, отримувати нові знання. На перше місце виходить вміння використовувати власний досвід, знання при вирішенні складних життєвих і професійних завдань, вміння переконати і повести за собою людей, об'єднати і направити їх досвід на досягнення поставлених цілей. У зв'язку з цим виникає необхідність у підготовці таких людей зі

школи – інституту, в створенні ефективних систем учнівського, а потім і студентського самоврядування. Унікальні виховні можливості студентського самоврядування виявляються у створенні його членам простору для самореалізації, для формування соціальної активності майбутніх фахівців.

На протязі експерименту в Миколаївському політехнічному інституті студентська молодь набуває соціальних знань та вмій, розвиває свій лідерський потенціал в Раді студентського самоврядування.

Мета організації: створення умов для розкриття творчого потенціалу студентської молоді, сприяння її самореалізації, формування соціальної та життєвої компетентності.

На наш погляд, діяльність Студентської Ради спрямована на створення умов, стимулів і конкретних механізмів реалізації інтересів і прав студентської молоді, підвищення рівня її правової свідомості.

Як показує практика, проведення такого комплексу творчих справ сприяє підвищенню серед студентів рівня соціальної активності та правової свідомості студентів МПІ, що в цілому впливає на підвищення рівня соціальної зрілості.

Ми вважаємо, що студентське самоврядування сьогодні треба розглядати з таких точок зору: як форму творчої співпраці викладачів і студентів, як спосіб виявлення організаторських та виконавських здібностей і можливостей останніх у різних видах діяльності, спілкування та відносин, як метод формування в колективі громадської думки, як засіб вироблення управлінських навичок і вмій.

Освоєння суті управлінської діяльності можливе тільки в процесі здійснення практичних дій, спрямованих, наприклад, на досягнення тих чи інших цілей, запропонованих у проблемній навчальній ситуації. Крім знання теорії, фахівцеві потрібно володіти навчальними і професійно-практичними вміннями і навичками [4].

На наш погляд, компетентність в управлінській діяльності необхідна не тільки професіоналам, а і фахівцям найрізноманітніших професій. Невміння будувати відносини з партнерами, клієнтами, працювати з людьми і колективами з урахуванням особливостей різних груп і соціальних ситуацій, в яких вони знаходяться, створювати атмосферу комфортності, бажання працювати, учитися – все це завдає шкоди в досягненні цілей і якісних результатів у діяльності фахівця будь-якої сфери. Сьогодні саме управлінська готовність з орієнтацією на моральні, гуманістичні, виховні принципи і цілі превентивної педагогіки стають пріоритетними в загальній професійній компетентності майбутніх випускників політехнічного інституту.

Принципи превентивної освіти засвоюються завдяки усвідомленню соціальних цінностей відповідно до провідної діяльності. За такого підходу у визначенні змісту та способів організації превентивного навчання і виховання слід орієнтуватися на види діяльності, які є типовими для віку, соціальної ситуації розвитку і є професійними орієнтирами.

Ми переконані, що превентивна освіта в концепції розвитку студентського самоврядування сприяє активному розвитку психічних

якостей і визначає готовність самотійно розв'язувати проблеми в конкретній життєвій ситуації, протистояти негативним явищам в соціумі. Важливою функцією превентивної освіти є розвиток здатності нестандартно мислити, використовувати набуті знання, навички і уміння для розв'язання будь-яких проблем соціалізації.

Підсиленню орієнтації вищих освітніх закладів на превентивну діяльність студентів сприяє їх участь у міжнародних програмах та розробці проектів. («Сприяння просвітницькій роботі», «рівний-рівному» тощо) щодо організації здорового способу життя. Досвід роботи науковців з профілактики негативних явищ довів, що в тому випадку, коли превентивна діяльність розроблена якісно, тобто увійшла в роботу вищого навчального закладу, рівень впливу негативних явищ на процеси соціалізації студента значно зменшується.

Як майбутні повноправні громадяни, студенти потребують стимулюючої участі у соціальному житті для розвитку у них готовності виконувати соціальні ролі та соціальної активності. Участь молоді у соціальному житті призводить до зменшення кількості і глибини кризових явищ, відсутності негативних проявів у поведінці молоді.

У формуванні означених якостей, розвитку лідерського потенціалу важливе місце займає процес навчання студентської молоді різноманітних організаторських навичок, необхідних для роботи в системі студентського самоврядування. З цією метою нами в МПП була розроблена інтегрована програма «Лідерство – запорука успіху», яка реалізується в школі «Лідерські кадри».

Мета школи: розвиток у студентів організаторських здібностей, формування готовності до превентивної діяльності, підвищення рівня соціальної зрілості студентів.

Заняття у школі «Лідерські кадри» покликані формувати такі новоутворення, як управлінське мислення, інтуїція, організаторська імпровізація, рефлексія, здатність до самоорганізації, лідерства, відповідальності, командного стилю роботи, партнерства.

Через використання активних методів розвитку особистості, виявлення, розгортання та розв'язання конкретних ситуацій та проблем студентського самоврядування, виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань формується готовність майбутніх фахівців до превентивної діяльності.

Висновок. Підсумовуючи, зазначимо, що правильно організоване за змістом і формою студентське самоврядування містить у собі потужний виховний потенціал, який й відповідає меті педагогічної превенції, тобто розвиває лідерські якості; формує соціальний досвід та ціннісні орієнтації; створює простір для самореалізації; сприяє усвідомленню особистістю своїх прав, свобод, обов'язків; сприяє вияву самотійності молоді; задоволенню потреб у спілкуванні з однолітками, самоствердженню у суспільно-значущій діяльності; захищає від негативних впливів соціального середовища; виховує соціально активних громадян держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Оржеховська В.М. Учнівське самоврядування: пошук ефективних моделей і технологій / В.М. Оржеховська. – Київ, 2007.
2. Оржеховская В. М. Использование интерактивных технологий в превентивном воспитании детей и молодежи : Учебно-методическое пособие / В.М.Оржеховская, Т.Е.Федорченко. – Киев, 2005.
3. Оржеховська В.М. Превентивна педагогіка: Науково-методичний посібник / В.М. Оржеховська, О.І. Пилипенко / АПУ: Ін-т проблем виховання. – Ізмаїл: СМІЛ, 2006. – 283с.
4. Педагогика / [Под общей редакцией А.П. Кондратюка.] – К.: Вища школа, 1982. – 382с.

Манкусь И.В., Сурговая С.Ю. ПОВЫШЕНИЕ УРОВНЯ СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ МОЛОДЕЖИ ПУТЕМ РАЗВИТИЯ СТУДЕНЧЕСКОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

Рассматриваются теоретические аспекты подготовки студентов политехнического Вуза. Анализируется проблема формирования готовности к превентивной деятельности в разных формах студенческого самоуправления.

Ключевые слова: превентивная деятельность, превентивное воспитание, метод равный-равному, студенческое самоуправление.

Mankus I.V., Surgova S.Y. INCREASING THE LEVEL OF YOUTH SOCIAL ACTIVITY BY DEVELOPING STUDENT'S SELF-MANAGEMENT

Theoretical aspects of training students of a polytechnic college are considered. The problem of forming readiness to preventive activity in various forms of student self-management is analyzed.

Key words: preventive activity, preventive education, 'equal to equal' method, student self-management.